

נעה ידלין

במחנה

1. בְּתָצִי

בת ציון, בְּתָצִי, נשלחת לאושוויץ. בְּתָצִי, חמישים ושבע קילו על מטרי־ששים־וארבע, עולה על מטוס ונשלחת לאושוויץ עם כל הילדים בכיתה. כפיר המפגר מ"א ארבע אומר שזה לא נחשב, אבל איך אמרה לו בתצִי, חו"ל? חו"ל. אז נחשב.

בת ציון קונה דיאט קולה במקדונלדס, בזה של השדה תעופה, ועולה על המטוס עם לוטם ומרב. שתי שורות מאחורה יושב רונן, המנהל והרכז שכבה. בתצִי רואה את רונן מקפיץ לתוך הפה שלו שלווה, רכון על המושב של איזו כתבת. הוא שואל אותה משהו, בתצִי לא שומעת מה. כי את יודעת מה אומרים על פולניות, היא שומעת שהוא אומר לכתבת אחר כך, והכתבת אומרת כן, אבל רונן אומר בכל זאת, שהן קרות במיטה.

בתצִי הולכת להשתין. המדריכה אומרת שכדאי מאוד לעשות את המאמץ, לנצל את הזמן ולראות במטוס את הסרט, כי רשימת שינדלר זה סרט מאוד מומלץ. בתצִי עומדת בתור, במעבר. קפל קטן, עטוף בחצאית של המדריכה, נוגע לה בגב פתאום, והיא מסתובבת. המדריכה פותחת את הפה למין חיוך מוזר, אבל בתצִי פתאום כועסת. היא בטח בת אולי חמישים, חושבת לעצמה בתצִי, והיא לא יודעת שום דבר. יש לה מיץ קארה שטני, ומצדו, בחלק שקרוב לאוזן, יוצאת שערה שחורה.

בת ציון עומדת ומחכה. בהדרגת הכנה המדריכה אמרה שלפעמים היו יורים להן בין הרגליים, ועוד כל מני דברים אבל את זה בת ציון במיוחד זכרה, ואחרי זה ביקשה מהם לעצום עיניים ולחשוב איך הם היו מסתדרים בתנאים כאלה. בתצִי התרכזה והתרכזה. המחשבה זיעזעה אותה באמת; זו היתה זוועה. אבל כעבור עוד רגע קצה בזוועה ובזעזוע, ופקחה עיניים וראתה את רונן הרכז מביט בה מהעבר השני של הכיתה. לא בה, בעצם, הביט, אולי – אחר כך חשבה על זה הרבה – אולי לא עצם עיניים בזכות השמורה למלווים, שאינם יכולים להזדעזע באותה מידה, שנה אחר שנה, ורק במקרה היתה שם

היא, שפקחה את העיניים ולא צייתה. ולא סתם לא צייתה, כי רבים ודאי פקחו עיניים, אבל כתצי גם הרימה את הראש. והאמת היא שבתצי כמעט שמחה לרגע, בהתחלה. כי לא רצתה לחלוק עם רונן מחשבה עצומת עיניים על יריות בין רגליים, זה היה מביך מדי, נורא, אבל כעבור עוד רגע או שניים תפסה שהם חולקים מבט פעור, שהפך פתאום סודי בעל כורחה, וזה הרבה יותר גדול והרבה יותר נורא, וביניהם מהדהדות יריות בין רגליים, שאינן מרפות ואינן שוככות, בין אם עוצמים עבורן את העיניים ובין אם גמרת לחשוב עליהן את כל מה שהיה.

עכשיו בת ציון צועדת בקרקוב. קודם מרב שאלה את המדריכה כמה בתי כנסת עוד יש, והמדריכה אמרה, כמה שנספיק. מהצד השני של הקבוצה כתצי רואה את רונן: הוא מרים קצת את הכתפיים, עיניו מופנות מעלה וראשו מוטה לצד, כאומר, אני יודע שזה קצת משעמם, אבל זה חשוב, אז בחיאת. כתצי מבינה שהוא משתיק מישהו בלתי נראה, והילד באמת מציית ושותק כנראה, כי רונן מייצב את ראשו והארשת הסחבקית הולכת מפניו. כתצי יודעת פתאום מה יקרה מיד: הוא יביט סביבו, ואז ילכוד אותה. לפעמים נדמה לה שהיא שולחת קרן, קורנת מדבר מה רע ומר, שרק הוא יכול לראות בכל העולם כולו. כתצי ממשיכה להביט בו. אבל הוא לא מסתכל, בסופו של דבר.

מרב אומרת לכתצי שחבל על הזמן כל הקטע הזה של הרובע היהודי, זה מה זה בזבזו זמן, ושאת הכוחות שלנו עדיף שנשמור למחנות. מרב מביטה בה. היא עטופה בדגל ישראל ענק. המדריכה ביקשה להשאיר את הדגלים באוטובוסים בינתיים, אבל אז קפצה שאולה, המחנכת של י"א 2, ואמרה, את החיים הם כבר לקחו לנו, אבל את האוויר הזה הם לא יכולים לקחת. המדריכה שאלה אותה למה היא מתכוונת אבל שאולה לא ענתה, ורק הוציאה מתא המטען את שלושת הדגלים, וחילקה אותם לשון ואביחי, שהיו אחראי-דגלים מלכתחילה, ולמרב. אז עכשיו מרב מסתובבת עם הדגל, שיוור מהכתפיים הצרות ועושה לה תחת מודגש, כתצי לא יכולה להוריד ממנו את העיניים.

ואז, פתאום, מתחת לדגל, באמצע משולש אחד, מתחיל להבהב מין אור קטן, מרטיט את המגן דוד ומאיר את הפסים הכחולים בגוון אדמדם. כתצי אומרת למרב, מרב, ומרב פותחת קצת את הדגל ושולפת את הטלפון שהיא השאירה פתוח כדי לצלם למזכרת, אבל מרוב רעב ומרוב בתי כנסת שכחה לצלם בינתיים, ובוודאו שבטלפון ממילא יש לה רק חצי דקה וכולם אומרים לשמור את זה לערימות של הנעליים. מרב קיבלה הודעה מאיתי (י"א 5 עד 8 יצאו הפוך, בבוקר מחנות ורובע אחרי הצהריים), הודעת תמונה, shoa14.jpg, ובתמונה רואים אותו שרוע על פסי רכבת בפרצוף רציני, סנטרו מורכן, והוא מחבק את ולאד מצד אחד ואת אדרת מצד שני. ומרב אומרת לבת ציון,

ארבע-עשרה תמונות היא כבר צילמה אתו, הזונה, ובתצי מסתכלת, ורואה שאדרת העבירה את השיער שלה קדימה, לצורך הצילום, ושגם השפתיים שלה משורבבות, במין שרכוב כמעט בלתי נראה, אבל את זה בתצי יודעת שרק היא רואה, ובכל מקרה היא לא אומרת שום דבר. ולוטם אומרת למרב, אה, תראי איזה קטע, ועל המסך של הטלפון של מרב באמת כתוב, סלקום, הלו, וולקאם טו פולנד.

2. עלית זילברבוים

זה הקטע האהוב על עלית זילברבוים.

הוא מתחיל באוטובוסים, 30 דקות בדיוק לפני שנכנסים לעיירה. התלמידים לאים – בעבר נהגה לומר לעצמה "עייפים", אחר כך הגיעה למסקנה שהם אינם עייפים – והיא עוברת בין המושבים ומתחילה לנער אותם. בהתחלה לאט, בעדינות, ואחר כך, ליד השלט שעלית זילברבוים קוראת אותו שנוצ'יק – היא יודעת שלא קוראים אותו ככה, אבל כך היא קוראת אותו כבר שמונה שנים, לא נדרשה לקרוא אותו בקול מעולם – במרץ, מהר יותר, בקול רם. אבל לעולם אינה נוזפת; אף פעם. זו טעות של מתחילים, לנזוף, בהדרכות ככה היא אומרת, אבל בעצם זו טעות של מטומטמים, של מדריכים אווילים ומדריכות כסילות, שלעולם לא יידעו ליהנות מהטעם. ואת הדבר הזה, היא יודעת, אי אפשר ללמד.

לא. עלית זילברבוים אינה נוזפת באיש, אבל ברגע הזה – רגע אחרון מתוק, מתוק כמו שהרגע שלפני מתוק יותר מן הדבר עצמו – עלית זילברבוים מביימת התלבטות קטנה. ראשית עלית זילברבוים מבקשת מעצמה לנזוף. לתלמיד מגיע. מגיע לו. למה, היא שואלת, והשאלה – שאלת תם, מוכרחה להישאל כך, מוכרחה כזו להיות, שאחרת מה שווה המשחק כולו. למה מגיע לו? תשובה: מגיע לו כי הוא בז. בז מטבעו. מפהק בבית כנסת בקראקוב, צריך לשירותים, להשתין, צריך להשתין באפוטקה, איפה שהיו מבריחים יהודים פולנים אל הדרור, דוחף במבה מתוקה וביסלי בדרך לאושווינצ'ים, עד שצונח בפה פעור על החלון, וחולפת על פניו ככה הדרך, ועל הדגל נקווית שלולית קטנה של מיץ, או ריר, או פירורים קטנים של במבה, כי מנגבים בו, בלי משים, את האצבעות.

אבל לא. אדרבא, שיישן. שיישן שינה שבעה, מלאה, לא אכפתית. יישן, וגם יקום, וכשיקום, עוד עשרים, עוד חמישה-עשר, עוד חמישה-קילומטר, וכל מה שהיה יתהפך פתאום, אבל את זה בינתיים יודעת עלית זילברבוים לבדה בכל העולם כולו. שיקום לאה ושבע, ואת כל מה שרצה לומר אמר כבר, ואת

כל שרצה לבזוז בו, ועכשיו הוא דומה למיין גוש גדול, שנראה מוצק וחסין מפגע, אבל בעצם הוא רך מאוד, מתמסר וכנוע, כלית ברירה מתמסר וכנוע, כי היה רעב ועייף, ואכל וישן, ולפי שעה אינו זוכר מדוע יש לבזוז כל כך לאלה שקמו להאכיל וליישן אותו. ונדמה לו שהוא אוגר אותם, את השינה והשובע, והוא רגוע כי תכף ייזכר, בקרוב. אבל לא. כי מי ילכוד אותו כך, שם, על קו התפר, אם לא עלית זילברבוים, שמעדכנת את קורות החיים שלה כל שלושה שבועות: ארבעים-ושניים, ארבעים-ושלושה, ארבעים-וארבעה מסעות.

ובכן יורדים מן האוטובוסים. עלית זילברבוים ניגשת אל הדלפק הצדדי, נותנת כמה שטרות ומחייכת בנימוס אחרון; מרגע שישוב הפולני אל הדלפק, לא תהיה חייבת עוד דבר לאיש. ובאמת הבחור חוזר, תמיד הוא חוזר אבל תמיד היא שואלת, ומה אם ייקח את הכסף ולא יחזור, ומושיט לה טייפ הדרכה שנראה כמו קיפוד פלסטיק אדום. ארבעים-ושלוש פעמים שאלה את עצמה, ומה אם הפעם לא יהיה אדום. מה אם מישוהו, מעודן פחות ממנה, הסב את תשומת לבם לאירוניה, לחוסר הטעם – טייפ מתגרה וחי במקום אפור ומת – וקיפוד הפלסטיק שתקבל הפעם יהיה פתאום חום, או גרוע מכך, שחור. מה תעשה אז? מה במקום מאיר הפנים, אבל מאיר בצנעה, בכבוד, יכשיר את הזעם הקטן שהיא זקוקה לו, כדי לצעוד פנימה ולשפוך אותו כמו שמן על המדורה של הזעם הגדול? לפעמים היא חושבת שבמובן מסוים, גרוע מכל עשוי להיות ירוק. ירוק אינו אומר לה דבר. שחור – שחור, אדום – אדום. אבל מה תאמר על ירוק?

כך או כך, עלית זילברבוים חוזרת אל נקודת ההתכנסות, וזהו רגע חשוב מאוד: רגע אחרי שקלטו התלמידים את האדום, אבל רגע לפני שיחזיר אותם הפרט המשונה אל עצמם שכבר אינו כנוע. שם תאמר להם עלית זילברבוים, חברים, ואז תתחיל לצעוד אחורה, באלכסון, מתוך למחנה, לכיוון צד שמאל, ותראה איך פניהם מתבלבלות לרגע, כי השער לפניהם פתוח, וכתוב עליו ארבייט מאכט פריי, בפירוש, אבל עלית זילברבוים הולכת שמאלה, אחורה, מתרחקת בכל זאת, ושלה, יותר מאשר הם שלה כרגע, אף אחד לא יכול להיות. עכשיו התלמידים צועדים מבולבלים בשקט אחריה, אבל עלית זילברבוים יודעת שאל לה להתפתות: תחושת הניצחון היא עקרה וממיתה ומנכרת, והיא לא תתפתה. לא. תחת זאת היא נושמת עמוק, ומוציאה הכל ומנקה ומשחררת כפי שלמדה היכן שהוא, אינה זוכרת אבל תמיד אינה זוכרת ולא זכרה גם במסע הראשון, ואינה נותנת לדבר להיכנס פנימה, דבר מלבד רמזים דקים, הולכים ונשאבים ונשאפים פנימה של עלבון. עלבון על אי סדר, עלבון על אי כבוד, עלבון על סיפור שיסופר תכף, על המשפחה שלה, שאין איש כאן בינתיים יודע, אבל יידעו מיד, ואז יתקשרו בדין, בזכות, כל המעשים וכל

הבוזים לכל הסיפורים בכל הזמנים ובכל השעות. וכך צועדת לה עלית זילברבוים חמושה בעלבון, ומעלבון לצדק. היא רשאית לצדק. בני המשפחה שלה רשאים לצדק. רשאות לצדק. והצדק ייעשה פה.

עלית זילברבוים מרכינה את ראשה תחת תקרתו הנמוכה של תא הגזים, ונכנסת למבנה הבטון. כאן, במקום הזה, כך פותחת עלית זילברבוים, ואם מישהו עוד אומר דבר מה מאחור, אינה נוזפת כי אינה נוזפת. כאן, במקום הזה, היא אומרת. והם צועקים, נקודה, והם בוכים, נקודה, ואיש אינו שומע, פאזזה, ולכל "צועקים" ו"בוכים" ו"שומע" מוסיפה סלסול קטן של תוכחה בסוף. ואז עלית זילברבוים שותקת, ואחד אחד בוחנת חמישה-עשר פרצופים של בני תיכון, שלועסים מולה מסטיק בעיניים דומעות ואוחזים מצלמות קפואות בהיכון. איך אתם הייתם מרגישים במצב כזה, שואלת עלית זילברבוים, נסו לדמיין, ואחר כך מפרטת את המצב עד הסוף. ואיש אינו משיב דבר, ועלית זילברבוים מביטה בהם עוד קצת ושותקת עוד, ואז היא לוחצת על כפתור, ומהטיף האדום בוקעים פתאום צליליו של שיר יידי, ומכתרים את לועסי המסטיק ומצמיתים אותם למקום. ועלית זילברבוים עוצמת עיניים.

3. נח זיגל

נח זיגל לא זוכר לאן מטיסים אותו, וגם לא אכפת לו. פעם, מזמן, הוא היה עומד בברגן בלזן, בדכאו או באשוויץ, מוסר את עדותו ומרגיש כמו שקרן: אמא שלו לא צעקה לו פה, צייצ'ו, אתה תזכור את הכתובת. צעקה במקום אחר. והמקום הזה, והמסילות האלה, והקירות והכתמים, זרים לו כולם. הם לא אותו דבר. הם לא בכל מקום, אותו דבר.

בהתחלה ניסה להסביר את זה: הוא נעמד ב"יד ושם" ואמר. שכל אחד ייסע למקום שבא ממנו. למה לא? ככה אמר. הוא זוכר אותם קמים באולם: חלקים קטנים של שואה אחת, שניצוליה ונספיה אחים כולם, שישימו אותם בברגן בלזן או ישימו אותם בגטו קובנה וייקשרו אל האדמה והאוויר והריח ואל אלה שאינם, בקשר של בן רגע, קשר שמעל לזמן. ונח זיגל חיכה שיאמרו קשר של דם, אבל לא אמרו. ועל כל פנים, הוא לא כך, ואין לו עניין במקומות ובשמות ובצלילים ובריחות אחרים, ובמספרים חרותים שאינם עוקבים לו, אפילו בשנים אחרות, '39, '40, אינו מעוניין, ולא בנושאי זיכרונות דביקים שמקיפים אותו כאן, ולא בסבים ובני דודים מתים ורחוקים לא לו, בלתי קיימים, סיפורים ריקים עבורו מתוכן, ושאינו יכול להעמיד פנים כאילו הם קשורים בו גם. והאחראי אמר אז, נו, אבל התלמידים יודעים בדיוק, בדיוק אנחנו אומרים להם, מהיכן הגעתם ולאן, והתכוון לומר, זה אינו שקר, אבל נח זיגל אמר, זה

שקר, זה שקר מחורבן. זה היה יום השואה, אז, אבל נח זיגל חשב שהיו מביטים בו כך, כפי שהביטו, בכל יום, כי יום השואה אף פעם לא נחשב במיוחד בעיני מי שהיו שם. ואולי הוא טועה, על כל פנים הלך משם ושנה אחר כך לא חזר, וישב בבית ולא יצא לשום מסע. וכעבור שנה אחת חזר. ובעצם שנה ועוד חודש, בכוונה פספס את התאריך המדויק, שירגישו בחסרונו ויראו כולם, וגם להראות שיום השואה לא נחשב במיוחד בעיני מי שהיו שם.

עכשיו נח זיגל יושב על מטוס, לימינו איזה צבי משהו, ראש העירייה. נח זיגל יושב ופניו קדימה, אינו קורא, אינו עוצם עיניים, ידיו לצדי גופו, 31 שנה ומעולם לא נתן דעתו על היושב מימין, משמאל, שאולי גם הוא רוצה להניח יד על המשענת, ואיש גם לא אמר לו מעולם דבר. והנה פתאום מרפק עירום נדחק אל זרועו של נח זיגל, ונח זיגל שומט את ידו בבהלה, ומסב את פניו ימינה, וראש העירייה יוסקה אומר לו, אתה ניצול? ונח זיגל מביט בראש העירייה, ומביט סביבו, בליל של פרצופים וקוקיות וחולצות בטן שהביא ראש העירייה אתו, וראש העירייה אומר, כי זה ילדים שהכבוד מאוד חשוב להם, ונח זיגל מבין שהוא מקשיב לסוף.

נח זיגל יושב ופניו קדימה. אינו קורא, אינו עוצם עיניים, ידו האחת על ברכו. הדיילות הלכו. יש ספר בתיק, יש אוכל. נח זיגל חוכך בדעתו לרגע, או משים עצמו חוכך, 31 שנה לא טעם ולא קרא אות, ונאנח בשקט כאילו לא ציפה לבאות, ואז עוצם עיניים כנכנע ובאמת נכנע. אני נח זיגל, מדקלם נח זיגל, ואמי כך ואחותי היא זאת. ובאו, ונלקחנו, ושמו על הרכבות, ובגדר היינו עומדים כולנו, ואמא צעקה כך, ואמא מתרחקת – נח זיגל פוקח את עיניו – ואמא מסתובבת, ואמא מעיפה בי מבט אחרון.

מבט אחרון. איזו קלישאה, כמה עליבות בצירוף ריק אחד. פעם נזף בנכדו שכתב כך בחיבור, לא כך אבל אותו הדבר, בעצם, כתב "עולם ומלואו", ונזף בו על הביטוי השחוק בגסות ובגסות מוצדקת, אבל שנים אחר כך חשב שאולי כך נזף בו כדי לשלם ולפדות את חטאו שלו. ורק מחילה אחת היתה לו, ומחילה גרועה כי מביאה איתה פשע יותר גדול: שהמשפט כולו נולד אינו יודע מתי ואינו יודע כיצד, ואולי תמיד היה שם, אבל נח זיגל מפקפק בו, ותמיד פיקפק בו. תמיד ככל שהוא יכול לזכור.

ולא רק במשפט פיקפק, אלא בכל הגוש הדביק והמשונה הזה, בן חורג בן שורה אחת לסיפור נקי. פיקפק בתחביר ופיקפק במלים ופיקפק בדברים עצמם. כי יודע שאמו כך ויודע שאחותו זאת. יודע שבאו, יודע שנלקחנו, ששמו על הרכבות. יודע שעמדו בגדר, יודע שאמא צעקה, יודע וכן הלאה שנלקח לשם ואירע לו כך ושקרה לו כזאת, אבל אמא מסתובבת ומעיפה מבט אינו יודע. ובמבחן הזיכרון אין תוחלת, כי הוא זוכר הכל. והכל סרט נע, פלקט אחד של

אירועים ודמויות, שווים כולם בערכם ובכוחם עליו, וגם אמא מסתובבת וזוכר, וממילא מעיפה בו מבט, והמבט לפיכך הוא מבט אחרון. ובכל זאת. ולא שלא היו פני הדברים יכולים להיות כך. יכולים היו. אבל הם לא, או אולי הם לא. משהו לקוי בהם, לכל הפחות. ונחשפו וחשפו את עצמם בקלונם שאינו יודע את טיבו בפניו של נח זיגל, כשהתנחלו בגסות כזו בעדותו, שנצצה תמיד, מדי שנה, מדי מסע, בהירה ותמירה בים של מעידים ועדויות. עדויות שהן כולן מבוכה, שהיא כאילו רצויה, מבורכת, מבוכה שבמקום, ולכולם נעים יותר לאחריה, והם עולים על האוטובוסים מרוצים, קיבלנו ניצול טוב. לא: עדותו שלו ישרה, העדות שלו לא מתחנפת. איש אינו דומע, מלבד אותן נערות שדומעות תמיד. העדות שלו אינה מרגשת, לכל הפחות לא אותו; היא מה שהיא, והיא נקיייה והיא אמת. או לכל הפחות היתה פעם כזו, עד שבא אותו זיו של כיעור וסתמיות וטינף אותה, ואינו יודע אם הוא הביא אותו לשם ואם הביא מדוע הביא, או אם היה שם מעצמו.

הכל היה יכול להיות פשוט יותר. היה יכול להעיף משם, לעקור ולברא את המשפט הארוך, אלמלא בחר ללפף עצמו סביב אמא. המשפט נראה היה לו זדוני יותר, שטני כמעט, משום שבחר בדרך הזו. הוא בז לעצמו על שהוא נופל לכזו מין מלכודת דביקה ועלובה, שקופה, אבל יותר מכך בז לאמו, שזכר אותה חלשה כל כך, עד שלא יכול היה לסמוך עליה שהמשפט הזה כזב כולו. כי אולי באמת כזו היתה אמא, והיתה מיסירה מבט אחרון במה שנהוג לכנות איזה תום. אולי זה מה שלקח ממנה. סחב ששים שנה אתו. לפעמים חשב שאולי לקח אותו אפילו מעצמו, שפעם אי פעם הוא היה אדם כזה, או היה בו רגע, שאת הדבר הזה ניסח כך הוא עצמו. ועל כל פנים אינו יכול לוותר ולהשמיט אותו מעדותו. ניסה בכל מסע, ולא יכול.

העיתונאית ניגשת אל נח זיגל. האם במסע הזה יש משהו מיוחד בשבילו? נח זיגל רוצה להגיד לא. אלף רשעויות קטנות סיפר ודאי לאלף עיתונאיות, אלף רשעויות שעברו בדעתו, והוא אינו חושב פעמיים ולעולם אחר כך אינו רואה אותן בעיתון. אבל נח זיגל אינו מספיק לומר דבר, כי לעברם ניגשת ילדה אחת. היא והחברה שלה חשבו על זה, היא אומרת, ויש להן תשובה לגבי ממה הן הכי מפחדות. נח זיגל מסתכל על הילדה, אבל אז העיתונאית אומרת לה תכף. תכף אני איתך. ממילא לא התכוון לענות.

אבל הילדה נשארת לעמוד שם. נח זיגל מבחין שהיא שמנה, הוא הבחין בכך כמובן כבר במבט ראשון. ובכל זאת נח זיגל מתעניין בה. הרבה ילדות שמנות ראה כבר בחמש-עשרה שנים של מסעות, הרבה ילדות שכפו עליו תלים דביקים של רגשות, שחשבו שהן מיוחדות כל כך, מיוחדות לו. אבל הילדה הזו שמנה אחרת.

נח זיגל מביט בשערה, שצבוע בצבע שונה לגמרי בחלקו העליון ומאחור, ומסתכל לה על הנעליים, ועל הרגליים, שבחלקן התחתון הן רזות, ומסתכל על כל זה, ומסתכל סביבו, על ראש העיר צבי, ועל בליל של פרוצופים וקוקיות וחולצות בטן, ומסתכל שוב על הילדה הזו, אינו יודע כמה זמן חלף מאז הביט כך בפעם האחרונה בילד, והילדה הזו שחורה לגמרי, כך בדיוק אומר לעצמו נח זיגל פתאום. שחורה כמו פחם, הוא ממהר ללעוג לעצמו, שחורה משחור.

נח זיגל מתיק ממנה את עיניו, ומסתכל לימינו. עכשיו כבר אינו זקוק לה; הם כולם כמותה. הם – כולם – כמותה, הוא אומר במין מקצב חגיגי, ועל שפתיו מתפשט כבר הטעם הטוב: דבר מה שאסור להגיד נפל לחיקו, אבל הוא יגיד הכל. אמנם איש לא ישמע אותו. לפעמים נח זיגל חשב לעצמו שיש בכך משום בזבוז, שעוד מעט כבר לא יישארו יותר אנשים שמותר להם להגיד כרצונם והכל נמחל להם. ובכל זאת אינם אומרים דבר אף פעם.

נח זיגל פותח את הדרך הצהוב שמונח על ירכו. "גם השנה מסבסדת חברת הנסיעות אתאסי מסע מקוצר לפולין ליותר ממאתיים ילדים נזקקים מבית שאן וטבריה. המסע נועד לספק לתלמידים הזדמנות 'להציץ' אל אתריה המרכזיים של השואה (והעם היהודי כולו). אתאסי, חברת הנסיעות המובילה בישראל". נח זיגל שולף עט מכסו, מוחק את הנקודה ומוסיף בכתב ידו: רואה זכות בהזדמנות שניתנה לה, להוביל את ילדי בית שאן למחנות.

הוא עובר בדעתו על השעות האחרונות. איש לא ניגש אליו כדי "לשוחח" על עבודת "גמר", בשני סגולים, כמו שמר, נעמי שמר, נח זיגל לא ידע מי חניך דור שלם של תלמידים מצטיינים, נדמה לו שהם כולם היו מצטיינים תמיד, לכל הפחות מנומסים מאוד, לומר ככה "גמר", ואיש לא ביקש "לשוחח" על סבו או על סבתו, או על התנדבות שעשה עם ניצול. ובכלל הכל שונה מאוד, גם אם נח זיגל אינו יודע בדיוק במה. ופתאום הצטער מאוד, שאף פעם לא נתן דעתו יותר על שעות ארוכות מאוד כפול חמש-עשרה מסעות, כפול ילדים רבים כל כך. ועכשיו אפילו אינו יודע אם באמת ניגשו לשוחח רבים כל כך, או אולי כמה ותו לא. אבל נדמה לו שניגשו בכל זאת, ועל כל פנים, היום לא.

הוא מנסה לדמיין את השעות לפני שעלו כולם על המטוס, או את הימים האחדים אחרי שישובו לבית שאן, אבל בדעתו עולות רק עוד ועוד תמונות עלובות, קלישאות נבובות. ילדים מבית שאן. מבית שאן ומטבריה. נח זיגל מצטער על שאינו יכול לעצום את עיניו. האם הם דומים לו יותר? יותר או פחות מאותם ילדים מנומסים, משוחחים, של מסעות? נח זיגל חושב על העלון המטומטם, בצבע צהוב. האם גם לתלמידים מבית שאן ומטבריה חילקו אותו? הוא מניח שכן. ואם כן, הם מבינים כבר ודאי להיכן נקלעו. הם כבר בזים, ודאי, לארץ הזו של הסוגריים וסימני הקריאה וחוסר הטעם, שיצוק, שפוך,

זרוק בגסות כזו, בחוסר אכפתיות שמתחזה לחסד, על המלים ועל הרווחים ועל הדבר כולו. למדו ודאי להכיר, ברגע, מכורח ההיגררות הזו שנגררו לפה. ואם לא למדו, ילמדו מיד, בעוד יום או יומיים, כשיפתחו את העיתון ויקראו על עצמם, ממלאים בחיות מדומה, מחוסר דעת ובחוסר רצון את הצירופים שעל הדף, שהיו ריקים עד כה. אבל חוסר הרצון וחוסר הדעת לא יעברו בעיתון, והתלמידים הנזקקים מבית שאן ומטבריה יניחו אותו, ומררה קטנה תתיישב פה. ואחריה יבואו עוד מררה ועוד אחת, ויבואו כי הם כמותו: נבדלים בעל כורחם, חיצוניים לדבר עצמו. ואם ייקח הדבר שנים רבות, ייקח.

4. נח זיגל

נח זיגל חולם: ובחלום הוא עולה על הפודיום, ומאתיים פרצופים מבית שאן ומטבריה מביטים בו, ומורים ורכזות ועיתונאים ואחראי דגלים ויחצנים ונכדות, ונח זיגל נואם, וממלא את הנאום באלף קלישאות, ומשליך אותן לילדים מבית שאן על הפופיק החשוף שעולה ויורד, ושבר עמום של קלות כמעט ועובר בנח זיגל, ובעצם למה לא, ואומר מבט אחרון והמלים נופלות ממנו כמו משא, והילדים מבית שאן ומטבריה מביטים בו או לא, ומוכנים להיות בשבילו כל דבר שיבקש, להקשיב ולזכור ולנצור סוד, או ללעוס באדישות ולבהות ולתעב, ואם ירצה שיזכרו יזכרו ואם ירצה שישכחו ישכחו הכל, ויסכימו גם להשתנות בדעתו של נח זיגל ויעשו שם כרצונו גם להבא, משיזמן את בני דמותם אל המחשבות.

נח זיגל חולם: חולם בפאתוס, חולם שטויות. אתה חתיכת קלישאה, נח זיגל. ולנח זיגל מתחשק לצחוק.